

Список використаних джерел:

1. Усе про бюджет / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=77427.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-17 (із змінами станом на 01.01.2011 р.) / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2755-17>.
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-17 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>.
4. Сунцова О. О. Місцеві фінанси: навч. посіб. / О. О. Сунцова. – 3-тє видання, переробл. та допов. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.

Малиняк Б. С.

к. е. н., доцент кафедри фінансів

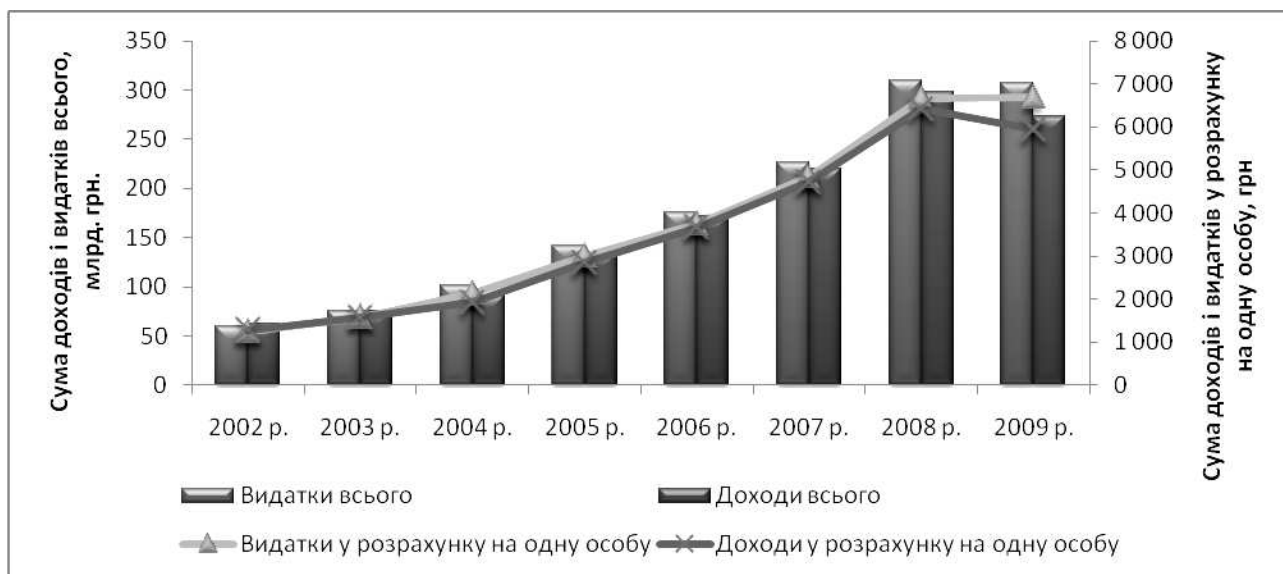
ПРАГМАТИЧНА ОЦІНКА УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ

Бюджет держави пройшов доволі тривалий і повчальний шлях еволюції. Удосконалення бюджету відбувалося шляхом тривалої і впертої протидії двох чинників – влади, яка претендує на безконтрольне ведення господарства і суспільства, яке домагається бюджетних повноважень, тобто права визначати сферу діяльності органів влади у сфері фінансових відносин [1, с. 5]. У результаті впливу зазначених тенденцій сучасні системи планування і виконання бюджету базуються на чіткій процедурі управлінських дій, що передбачає широкі можливості для врахування суспільних інтересів та забезпечення громадського контролю у цьому процесі.

Упродовж 2002–2009 рр. загальний обсяг усіх бюджетів у нашій країні зріс у чотири рази, досягши у 2009 р. 273 млрд грн (рис. 1). Доходи зведеного бюджету нашої країни у розрахунку на одну особу в 2008 р. становили 6 424 грн. Джерелом наповнення бюджету є кошти, які сплачують люди у вигляді податків та інших обов'язкових платежів. Навіть коли платниками податків є підприємства, то все одно оплачує ці податки населення, купуючи товари, до ціни яких вони включені.

Як відомо, у демократичній державі громадяни податки сплачують для того, щоб суспільство мало можливість користуватися необхідними суспільними послугами, а також окремі його прошарки реалізовували своє право на одержання трансфертів. Значною мірою ефективність реалізації цих двох основних функцій бюджету залежить від врахування ін-

тересів населення у бюджетному процесі. Залежність ця ще більше проявляється на місцевому рівні, оскільки в даному разі, спостерігається територіальну близькість органів влади до населення. Таким чином створюється сприятливе середовище для одержання місцевою владою повної, оперативної та достовірної інформації про потреби населення. З іншого боку, демократичні способи формування місцевої влади надають територіальній громаді набагато більше важелів впливу на неї, порівняно з тими, які вона може застосовувати до центральних органів влади. В таких умовах бюджетна децентралізація сприяє повнішому врахуванню відмінних потреб населення в різних поселеннях. При цьому можна досягти зростання граничної згоди кожного індивіда на фінансування додаткових видатків, яка впливає через демократичні процедури на формування влади і її поведінку.

Рис. 1. Обсяг доходів і видатків зведеного бюджету України в 2002–2009 рр.

Відповідно до чинного законодавства України, громадяни мають доволі широкі права у бюджетному процесі. Так, громадянин має право на:

- одержання інформації про бюджет у засобах масової інформації та Інтернеті;
- письмові звернення до органів влади та посадових осіб з будь-яких питань щодо формування та витрачання бюджетних коштів;
- участь у громадських слуханнях, присвячених бюджету;
- повідомлення контролюючих та правоохоронних органів про факти зловживання з бюджетними коштами;

- організовані протести у вигляді пікетів, мітингів та ін.;
- ініціювання припинення повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Можливість впливу суспільства на управління місцевим бюджетом безпосередньо залежить від тієї інформації, якою володіє громада. Чинне законодавство зобов'язує місцеву владу забезпечити публікацію інформації про місцеві бюджети, в тому числі рішень про місцевий бюджет та періодичних звітів про їх виконання. В Україні сьогодні діє низка нормативно-правових актів, що передбачають оприлюднення інформації про місцеві бюджети (рис. 2). Основу інформації про формування та використання коштів місцевих бюджетів складає звітність про їх виконання. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують публікацію інформації періодичних звітів про виконання місцевих бюджетів.

Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують публікацію інформації про місцеві бюджети, в тому числі рішень про місцевий бюджет та періодичних звітів про їх виконання. Рішення про місцевий бюджет повинно бути оприлюднене не пізніше десяти днів з дня його прийняття.

- Стаття 28 Бюджетного кодексу України

На веб-сайті органу виконавчої влади розміщується така інформація (для обласної державної адміністрації):

- виконання бюджету відповідного рівня;
- цільові програми у відповідній сфері;
- відомості про проведення закупівлі товарів (робіт, послуг) за державні кошти.

- Стаття 8 Постанови Кабінету Міністрів України від 4 січня 2002 р. № 3 "Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади"

Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

- Стаття 40 Конституції України

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади України, їх посадові особи зобов'язані надавати інформацію, що стосується їх діяльності, письмово, усно, по телефону чи використовуючи публічні виступи своїх посадових осіб.

- Стаття 32 Закону України "Про інформацію"

Рис. 2. Витяги з нормативно-правових актів, що стосуються доступність інформації про бюджет для населення

Дуже часто важко знайти необхідну інформацію у газетах, Інтернеті та в інших доступних джерелах. Тому якщо індивідам потрібна додаткова інформація про бюджет, вони мають право звертатися до органів влади. Такі звернення можуть також стосуватися ініціатив, зауважень і рекомендацій громадян. Варто відзначити про розширення прав громадян щодо одержання необхідної інформації, яке відбулося у зв'язку з ухваленням в нашій державі Закону України «Про доступ до публічної інформації» №2939 від 13.01.2011 р.

Слід зазначити, що висловити свою позицію щодо бюджету громадяни можуть на громадських слуханнях з питань бюджету, які проводять органи влади. Результати таких слухань повинні бути враховані в роботі органів місцевого самоврядування. Врешті, свою незгоду із бюджетною політикою органів влади населення може висловлювати на організованих акціях протесту. Вимоги громадськості можуть передбачати також дострокове припинення повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування та ін.

Рис. 3. Очікувані особисті вигоди індивідів від участі у бюджетному процесі

В умовах демократії влада, крім народу більше ні від кого не залежить. Якщо населення позбавляє її такої залежності, то втрачаються мотиви для того щоб влада діяла в інтересах суспільства. Своєю участю у

бюджетному процесі, люди роблять владу підконтрольною територіальній громаді. Реалізуючи свої права у бюджетному процесі громадяни підвищують також рівень задоволеності своїх власних потреб (рис. 3).

Таким чином, завдяки участі у бюджетному процесі люди сприяють вирішенню як суспільних проблем, так і створюють передумови для поліпшення індивідуального добробуту. Слід зазначити, що сьогодні в Україні спостерігається певне відсторонення громадськості від бюджетного процесу, з одного боку, а з іншого – недостатнє врахування органами влади суспільних інтересів при розподілі обмежених фінансових ресурсів. У зв'язку з цим, до першочергових завдань реформування бюджетного процесу в Україні, на нашу думку, належить розробка і реалізація комплексу заходів, спрямованих на повніше залучення громадськості до управління місцевими фінансами.

Список використаних джерел:

1. Боголепов М. М. Финансы, правительство и общественные интересы / М. М. Боголепов. – СПб: Издательство О. Н. Поповой, 1907. – 333 с.

Машко А. І.

к. е. н., викладач кафедри фінансів

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Становлення засад соціально орієнтованої ринкової економіки та подолання структурної кризи супроводжується бюджетними дефіцитами, котрі стимулюють соціально-економічні й фінансові ефекти, кількість яких вимірюється десятками. При цьому, не сформовано адекватну часу стратегію розвитку та механізми вирішення основних економічних негараздів, не забезпечено створення умов для виходу вітчизняної економіки на траєкторію зростання.

Вагому роль у теоретичному та емпіричному дослідженні згаданої проблематики відіграють праці зарубіжних вчених: Р. Барро, Ш. Бланкарта, Дж. Б'юкенена, А. Лернера, Р. Масгрейва, Дж. Стігліц, М. Фрідмена, Дж. Хікса, М. Мейера. Серед відомих сучасних вітчизняних дослідників можемо виокремити напрацювання В. Андрущенка, О. Барановського, С. Буковинського, О. Василика, В. Геєца, В. Опаріна, В. Суторміної, В. Федосова, С. Юрія та багатьох інших.